

01 Aralık 2021

SÂBÜR B. SEHL EL-KÜSEC (869) (G 183006)

Okan Uzunöz^(*)

"İslam Tıbbında İlk Müstakil Akrâbâzîn Kitabının Yazarı"

Hayatı

Hayatıyla ilgili bilgimiz sınırlıdır. Kendisinin İran asıllı bir Hristiyan olduğu bilinir. Doğum tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamakta olup, Abbasi döneminde yaşamış tabiplerdendir. Sâbur b. Sehl, Halife Mütevekkil döneminde (847-861) ilaç hazırlamadaki başarılarıyla şöhret kazanmıştır. İlerleyen yıllarda Cündişapur hastanesinin baştabibi olarak görev yapmıştır.

Çalışmaları ve Düşünceleri

Sâbur b. Sehl'in bilgisine ulaşabildiğimiz eserleri şunlardır:

- *Kuvâ'l-Et'ime ve Mudârihâ ve Menâfi'ihâ*: Sâbur b. Sehl bu eseri ünlü tabip Huneyn b. İshak'ın eserine reddiye olarak kaleme almıştır. Eser, isminden anlaşıldığı üzere yiyeceklerin besin değerleri, faydaları ve zararlarıyla ilgilidir.
- *el-Kavl fi'n-Nevm ve'l-Yakaza*: Sâbur b. Sehl'in uyku ve uyanıklık hâliyle ilgili eseridir.
- *İbdâlü'l-Edviye*: Sâbur b. Sehl'in ilaç kullanımıyla ve bunun insan üzerindeki etkisiyle ilgili kaleme aldığı bir eserdir.
- *Sınâ'atü'l-Edviyetü'l-Mürekkebe*: Sâbur b. Sehl'in bileşik ilaçların yapımıyla ilgili eseridir.

* Arş. Gör., Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, uzunoz@hotmail.com

İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM ÖNCÜLERİ

- TIP -

PROJE EDİTÖRÜ: MEHMET AZİMLİ

Kitap Editörü: Zehra Gençel Efe

İLİMYURDU YAYINCILIK: 189

İnceleme-Araştırma

İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri Serisi - 9

ISBN: 978-605-2339-53-4

Kitabın Adı

İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM ÖNCÜLERİ / TIP

Proje Editörü

Mehmet Azimli

Kitap Editörü

Zehra Gençel Efe

Eylül 2021

İç Düzen

İlimyurdu Yayıncılık

Kapak Tasarımı

Yunus Karaaslan

Baskı-Cilt

Enes Basın Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.

Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12/210 Topkapı/İstanbul

Tel: 0212 501 47 63 Sertifika No: 45822

ilimyurdu

yayıncılık ve eğitim bilimler Ltd. Şti.

Molla Gürani Mh. Akkoyunlu Sk. No: 36 Fındıkzade- Fatih / İSTANBUL

Tel: 0212 533 05 35 Faks: 0212 631 53 69

www.ilimyurdu.com info@ilimyurdu.com

Sertifika No: 45032

Bu eserin tüm yayın hakları İlimyurdu Yayıncılık ve Eğitim Hiz. Ltd. Şti'ne aittir. Eleştirel makale ve dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında, bu kitabın bir kısmı veya tamamı, yayıncının izni olmadan yayınlanamaz.

mana
YAYINLARI

2021

Retrieved Sept. 19, 2018, from <http://jahadtoossec.ir/companyname-manabeab-sammary-completed-fa.html>;

جعفری: پرهام جواهری و محسن جواهری، چاره‌ی آب در تاریخ فارس، تهران ۱۳۷۸-۱۳۸۰ ش؛ ابوالقاسم بن احمد جیهانی، اشکال العالم، ترجمه علی بن عبدالسلام کاتب، چاپ فیروز منصوری، [مشهد] ۱۳۶۸ ش؛ حمدالله مستوفی، نزهة القلوب؛ جعفر حمیدی، استان زیبای بوشهر، بوشهر ۱۳۸۴ ش؛ علی اصغر درویش صفت، اطلس مناطق حفاظت شده ایران، طرح: معاونت محیط زیست و تنوع زیستی سازمان حفاظت محیط زیست، تهران ۱۳۸۵ ش؛ عبدالرضا دشتی زاده، «محوطه‌های پارینه سنگی دشت کازرون»، در کازرونیه: مجموعه مقالات کازرون‌شناسی، دفتر ۲، به کوشش عمادالدین شیخ‌الحکامی، تهران: کازرونیه، ۱۳۸۵ ش؛ زکریا رستگار، دشتستان: تاریخ، سرزمین، فرهنگ، بروجین ۱۳۸۲ ش؛ علی اکبر سرفراز، «نقش برجسته‌هایی که دوبار ظاهر شدند»، هنر و مردم، ش ۱۵۵ (شهریور ۱۳۵۴)؛ سیمای سیاحتی استان بوشهر، تهران: مؤسسه فرهنگی پژوهشی چاپ و نشر نظر، ۱۳۸۰ ش؛ محمدجواد فخرایی، دشتستان در گذر تاریخ، شیراز ۱۳۸۳ ش؛ محمدنصیرین جعفر فرصت شیرازی، آثار عجم، چاپ منصور رستگار فسائی، تهران ۱۳۷۷ ش؛ فرهنگ جغرافیایی آبادیهای کشور جمهوری اسلامی ایران، ج ۱۰۲: کازرون، تهران: اداره جغرافیایی ارتش، ۱۳۶۲ ش؛ فرهنگ جغرافیایی رودهای کشور، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۱ ش؛ حسن بن حسن فسائی، فارسنامه ناصری، چاپ منصور رستگار فسائی، تهران ۱۳۶۷ ش؛ بهمن کریمی، «دشت شاپور، شهر شاپور، غار شاپور»، گوهر، ش ۵۷ (آذر ۱۳۵۶)؛ محمدتقی مصطفوی، اقلیم پارس، تهران ۱۳۴۳ ش؛ نقشه جمهوری اسلامی ایران: بر اساس تقسیمات کشوری، مقیاس ۱:۶۰۰،۰۰۰، تهران: گیتاشناسی، ۱۳۹۰ ش؛ نقشه کامل ایران امروز، مقیاس ۱:۱۶۰۰،۰۰۰، تهران: تهران گیتاشناسی، ۱۳۹۰ ش؛ نقشه ناهمواریها و حوضه رودخانه‌های ایران، مقیاس ۱:۳،۰۰۰،۰۰۰، تهران: گیتاشناسی، ۱۳۷۷ ش.

/ مرضیه شاکری /

شاپور، شهر ← بیشاپور

شاپورین سهل، پزشک و داروشناس مسیحی ایرانی قرن سوم، صاحب یکی از مهم‌ترین و کهن‌ترین کتابهای قرآبادین (داروهای ترکیبی) در دوره اسلامی. از زندگی شاپور اطلاع کمی به‌جا مانده است. تاریخ تولد او و اینکه زادگاهش اهواز یا بغداد بوده مشخص نیست، اما به احتمال زیاد در جندی‌شاپور تحصیل کرده و سپس در بیمارستان آنجا به درمان و آموزش پزشکی پرداخته است. او به ریاست بیمارستان جندی‌شاپور^{*} منصوب و سپس به دربار متوکل عباسی (حک: ۲۳۲-۲۴۷) فراخوانده شد و

حله و مسیر جریان رود شاپور را به وجود آورده است (درویش صفت، ص ۸۰؛ سیمای سیاحتی استان بوشهر، ص ۱۵؛ دشتی زاده، ص ۱۸۴).

رود شاپور دارای سه ایستگاه هیدرومتری است و بخش عمده‌ای از آبدهی آن را چشمه‌های کارستی^۱ در جنوب حوضه آبریز تشکیل می‌دهد (افشین، ج ۱، ص ۱۷۲؛ فرهنگ جغرافیایی رودهای کشور، ج ۴، ص ۱۸۳).

کیفیت آب رودخانه شاپور، از محل سرچشمه تا مصب آن در خلیج فارس، در نقاط مختلف بسیار متفاوت است. در ابتدای مسیر، به‌ویژه تا قبل از رسیدن به ناحیه خشت، آب شیرین و باکیفیت است، اما با نزدیک شدن به مصب، به علت عبور از زمینهایی با لایه‌های شور و سازندهای گچی و نمکی، به‌ویژه گندهای نمکی نزدیک دریا، شورتر می‌شود. با وجود این، از آب رود شاپور در این نواحی، در سطح وسیع برای کشاورزی، به‌ویژه آبیاری درختان نخل، استفاده می‌شود (افشین، همانجا؛ فخرایی، ص ۱۵، ۱۷؛ آزادبخت و نوروزی، ص ۲۱۵؛ پرهام جواهری و محسن جواهری، ج ۲، ص ۱۰۸).

بستر رودخانه شاپور در برخی جاها نسبت به زمینهای اطراف پایین‌تر است و آب آن را می‌توان از طریق احداث سدهای ذخیره‌ای و انحرافی بهره‌برداری کرد، از این رو دو سد مهم بر روی این رود احداث شده است: سد انحرافی سعدآباد (تاریخ شروع ۱۳۱۷ ش، تاریخ پایان ۱۳۱۹ ش)، در نزدیکی شهر سعدآباد امروزی (در بیست کیلومتری شهر برازجان) که با ساخت آن بیش از ۱۴۰۰۰ هکتار از اراضی به زیر کشت رفته است و سد مخزنی رئیس علی دلواری / جره‌بالا (تاریخ شروع ۱۳۷۵ ش، تاریخ پایان ۱۳۸۴ ش) که با احداث آن ۲۴۰۰۰ هکتار از اراضی شبانکاره به زیر کشت رفته است (پروژه سد مخزنی رئیس علی دلواری)، ۱۳۹۳ ش؛ افشین، همانجا؛ فخرایی، ص ۲۷۱-۲۷۲، ۲۷۶-۲۷۷؛ حمیدی، ص ۲۰۳).

منابع: پهرام آزادبخت و غلامرضا نوروزی، جغرافیای آبهای ایران، تهران ۱۳۸۷ ش؛ ابن بلخی، فارس‌نامه، چاپ گی لسترینج و رینولد لین نیکلسون، لندن ۱۹۲۱، چاپ افست تهران ۱۳۶۳ ش؛ ابن حوقل؛ سروش اتابک‌زاده، جایگاه دشتستان در سرزمین ایران، شیراز ۱۳۷۳ ش؛ اصطخری؛ یدالله افشین، رودخانه‌های ایران، تهران ۱۳۷۳ ش؛ ایران وزارت کشور، معاونت سیاسی. دفتر تقسیمات کشوری، نشریه اسامی عناصر و واحدهای تقسیمات کشوری، تهران ۱۳۹۳ ش؛ محمدجواد بهروزی، کازرون: شهر سبز، شیراز ۱۳۸۹ ش؛ «پروژه سد مخزنی رئیس علی دلواری»، مؤسسه جهاد توسعه، ۱۳۹۳ ش.